

Oslo, 30. september 2023

Det Kongelige Klima- og miljødepartement
postmottak@kld.dep.no

Deres referanse: 23/4675

Ny politikk for villrein fjellet og villreinen

Innspill til Stortingsmelding villrein

Viser til brev av 16. januar, 15. mai og muntlig innspill i innspillmøter. Dette er en oppsummering av Naturvernforbundets innspill. Vi utdyper gjerne innspillene i et møte.

Dersom Norge mener alvor med **målet om å bevare villreinen, må tiltakene være tilstrekkelige til å oppnå målet**. Tiltakene kan ikke da bortforhandles for å ta hensyn til turistnæring, beitedyr, friluftsliv eller andre interesser. Overordnet anbefaler vi:

- Stanse arealtap og oppdeling av leveområder
- Redusere konsekvensene av utførte inngrep
- Tilbakeføre og restaurere beite-, kalvings- og trekkområder

På innspillmøtet 18. september ble det bedt om innspill etter denne strukturen, som vil følge opp i dette brevet.

1. Bestandsforvaltning
2. Dyrehelse
3. Arealforvaltning
4. Restaurering
5. Ferdsl

1. Bestandsforvaltning

Selv om Stortingsmeldingen er konsentrert om arten villrein må oppmerksomheten rettes til hele økosystemet i villrein fjellet. Uten å bevare økosystemet, bevarer vi ikke arten og artens naturlige rolle i et velfungerende økosystem. Et naturlig økosystem omfatter også rovdyr/fugler. Tåler et villreinområde jakt, tåler det også rovdyr. Rovdyr vil også være med å ta ut syke dyr og dermed hindre smitte.

Ingen sektor kan være fredet i arbeidet med å redde villreinen. Paragraf 10 i naturmangfoldloven om samlet belastning må defineres tydelig i villreinarbeidet og være faglig førende for framtidig forvaltning. Arbeidet og tiltakene skal sikre at nml § 5 om å sikre langsiktig levedyktighet realiseres. Både næringsaktørene og de relevante næringsdepartementene må ta villreinens behov på alvor i tråd med kvalitetsnorm og annen fagkunnskap.

- Vi mener det må etableres en overordna ansvarlig «villreinmyndighet, Klima- og miljødepartementet. Dette fordi målet med forvaltningen både skal være økosystemfokuseret og at det skal bidra til bedre overlevelse for alt artsmangfold i villrein fjellet.
- Nasjonale rammer må styre. Det er helt nødvendig å etablere strukturer der nasjonale miljømyndigheter kan overprøve nye og reversere kommunale vedtak som er dårlige for villreinen. Nasjonale myndigheter v/KLD må kunne gå inn og stanse andre sektorinteresser, kommuner eller andre aktører fra å gjøre inngrep som vil være negative/uheldige for villreinen. Nasjonale myndigheter v/KLD må derfor ha en overordnet plikt til faktisk å kunne endre arealplaner, vedtak og inngrep som kommer i direkte konflikt med nasjonale rammer og mål for villrein fjellene.
- Vi mener at det ryddes opp i ansvar og vil peke på den lite fagbaserte riggingen av at Landbruks- og matdepartementet styrer jakt, Klima- og miljødepartementet har ansvar for verneområder og alt biologisk mangfold unntatt jaktbart vilt mens Kommunal- og distriktsdepartementet har ansvar for Plan- og bygningsloven som kommunene forholder seg til i alle sine arealpolitiske vedtak.
- Det er helt nødvendig å etablere tydelige myndighetsstrukturer der nasjonale miljømyndigheter kan overprøve og reversere alle typer vedtak knyttet til arealforvaltning som kan komme i konflikt med økosystemmålet. Lokale vedtak som er i strid med kunnskapsgrunnlaget, er negative for villreinens leveområder og som vanskeliggjør måloppnåelse for god økologisk tilstand knyttet til kvalitetsnormen må aktivt kunne omgjøres.
- Statsforvalteren må kunne ha innsigelser og styring. Det vil være helt nødvendig å gi Statsforvalterne som førsteinstans langt større muligheter for innsigelser mot nye ødeleggende inngrep på et tidlig tidspunkt hvis en kommune har godkjent planprosess i strid med nasjonal ramme for villrein.
- Det må innføres kunnskapsbasert og helhetlig økosystembasert forvaltningsplaner for alle villreinområdene, som sikrer en fagbasert og langsiktig god forvaltning.
- Det må vises en tydelig politisk vilje til å prioritere villrein fjellene. Vi mener også et viktig politisk grep er å etablere en egen villrein fjell-post på statsbudsjettet.

2. Dyrehelse

Det er dokumentert at sau er en parasittvektor og som overfører farlige parasitter til villreinen. Sauebeiting må også vurderes i forhold til en helhetlig økosystembasert forvaltning slik at viktige villreinområder kan bli sauefrie. Sauen har negativ beitepåvirkning og sekundære konsekvenser for høyfjellsøkosystemene og biologisk mangfold.

Det er nødvendig med fortsatt høy beredskap på overvåking og forskning på CWD.

3. Arealforvaltning

NINA-rapport 2117 (2022) viser at kommune-Norge har vedtatt en betydelig tomtereserve for fritidsboliger, også i villreinområder. Arbeid med planvask i

kommunene må initieres av nasjonale myndigheter med Klima- og miljødepartementet og Kommunal- og distriktsdepartementet som ledende myndigheter.

Hyttebygging også inntil villreinområder må stanses siden influensområdene med stier og skiløyper, økt motorferdsel o.l. er betydelig mye større og har like dramatisk effekt som selve byggearealene.

- Forbud mot alle nye inngrep i villreinområdene og i buffersonene. Totalforbud mot alle nye inngrep i og inntil villreinområder. Dette må ha tilbakevirkende kraft på prosjekter som er vedtatt, men ikke påbegynt.
- Planvask i alle villreinkommuner for å fjerne vedtatte planer for inngrep, særlig fritidsboliger, som påpekt i NINA-rapport 2117. Pålegge planvask for å omgjøre arealplaner som opplagt er i strid med målsettinger for villrein fjellene. Det omfatter særlig vedtatte planer for hyttebygging, men også gjeterbuer, veier og annen infrastruktur i og inntil villreinområder.
- Stanse og reversere vedtak som er i alvorlig konflikt med villreinmål (eksempel Norefjell), Eidfjord resort, gondolbanen Hardanger Odda/Rossnos etc.).

4. Restaurering

Restaurering og tilbakeføring av reduserte og/eller ødelagte villreinarealer må få hovedprioritet etter stans i nedbygging. Naturvernforbundet minner om at vi er inne i FNs restaurerings-tiår. 15 % av reduserte/ødelagte naturarealer skal restaureres innen 2030. Hjerkinnsarbeidet kan være et forbilde og en motivasjonsfaktor for restaurering av arealer i alle andre nasjonale villreinområder.

Ambisiøse og kunnskapsbaserte restaureringsprosjekter må identifiseres i alle nasjonale villreinområder. Restaureringstiltak må også bidra til å oppfylle andre miljøpolitiske forpliktelser i tråd med Naturavtalen. Restaureringsprosjekter må også bidra til å øke arealet med Inngrepsfri natur (INON).

I nasjonalparker med villrein må det prioriteres å reetablere store, intakte og fungerende høyfjellsøkosystemer. Å gjenskape store fungerende kjerneområder må inkludere forbud mot sauebeiting, jaktfrie soner og ambisiøs naturrestaurering med tilhørende artsmangfold, inkludert levedyktige bestander av rovpattedyr som jerv, fjellrev og gaupe samt rovfugl. Mest mulig naturlige og robuste høyfjellsøkosystemer er også viktige i forhold til klimaendringene. For eksempel kan slike prosjekter starte i nasjonalparkene/villreinområdene Hardangervidda, Dovrefjell-Sunndalsfjella med Knutshø, Reinheimen-Breheimen og Rondane.

- Identifisere og starte arbeidet med å restaurere de viktigste og mest kritiske arealene. Et første fokus bør være å gjenopprette ødelagte trekkpassasjer for å øke leveområdene og gjenskape viktige arealer. Også tiltak rundt eksisterende jernbane og veianlegg må vurderes.
- Forsterkning av leveområdene må gjenskapes, mer naturlig artssammensetning og økologiske funksjoner må prioriteres restaurert. Viktig at ødeleggende eller forstyrrende infrastruktur restaureres – uavhengig av hvem som eier/drifter dette.

- Avbøting av blokkeringen jernbane og europaveier skaper, for eksempel ved å lage en stor viltovergang på Dovre.

5. Ferdsel

For å bevare villreinen er ferdselsrestriksjoner et grep som med fordel kan benyttes akkurat slik periodisk ferdselsforbud er innført i en rekke fuglefredningsområder. Særlig må ferdselsforbud vurderes på viktige trekkruiter og i og inntil kalvingsområder.

- Eksisterende vedtak og for omfattende praksis med motorferdsel med stadig kraftigere motorer må reverseres. Dette kan gjøres raskt og effektivt med særlig fokus på de mest sårbare/kritiske arealene. Gjenskaping av trekk og utvide villreinarealer må være et naturlig krav i alle relevante vilkårsrevisjoner.
- Periodestenging og sterkere kanalisering av ferdsel kan mange steder være nyttige grep. Det omfatter gående, skigående, kite-aktiviteter sykling/el-sykling etc. Alle skadelig/uheldige aktiviteter og ferdsel må stanses. Noe stenging må trolig være permanent, andre aktiviteter kan stenges i sårbare/kritiske perioder.
- Mange av trekkrutene er blokkert, som fylkesvei 27 over Venabygdsfjellet, Grimsdalsveien, DNTs Rondvassbu og Snøheim. Ferdsel her kan raskt styres sterkere.


Naturvernforbundet vil i den sammenheng påpeke at allemannsretten er særdeles viktig og skal stå fjellstøtt, men vi understreker at denne retten også pålegger plikter til å ferdes skånsomt og ta hensyn.

Klimaendringer. Naturvernforbundet må også påpeke at menneskeskapte klimaendringer er en særdeles farlig joker som må kalkuleres tungt inn i arbeidet. Endringer i nedbør og nedising endret vegetasjonssammensetning, og endringer insektfauna vil kunne ha betydelige påvirkning på villreinenens framtidige overlevelsesmuligheter. For villreinen og økosystemene kan klimaendringer bare bufres gjennom å etablerer mer robuste bestander og restaurere fram større og mer fleksible leveområder i alle de 23 villreinområdene våre.

Klimaendringene vi sannsynligvis også øke turiststrømmen til norske fjell, både innenlands og utenlandske turister. Forvaltning av villrein fjellene må ta høyde for økt pågang, slik at man kan sette inn tiltak.

Med vennlig hilsen

Norges Naturvernforbund



Anne Guri Solem
fagrådgiver